

"חוקים להורות"
דיני עשיית אהל בשבת

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת ויחי

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תודה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ד ..... וצדיק באמונתו יחיה

☆ טהרת מידותיו של יוסף ☆ יוסף הודה לשבטים על מה שמכרוהו ☆ הים ראה ויננס
- ראה ארונו של יוסף ☆ השורש לכל המידות הטובות - האמונה ☆ ראוי היה יעקב
אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל ☆ אוכיחך ואערכה לעיניך

י ..... אלוקים חשבה לטובה

☆ התחת אלוקים אני ☆ כשרצית נתת בלבם לשנוא ☆ להחיות עם רב ☆ שתרחמני עוד
גלותי לגאלני ☆ 'הראינו ה' חסדך' - שתיראה הטובה כבר בתחילת מעשה

טו ..... גור אריה יהודה

☆ כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו ☆ מידת ההשתוות ☆ עמד בכולן - כולן שווין
לטובה ☆ ההכנה לגאולה באה על ידי מידת ההשתוות ☆ ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף
להורת לפניו גשנה

כא ..... בן פורת עלי עין' - מצות כיבוד אב ואם מכוונת לעיניים

☆ בן פורת עלי עין ☆ יוסף תיקן את כ"ב השנים שלא כיבד יעקב את יצחק אבינו ע"ה
☆ עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם ☆ אשא עיני אל ההורים ☆ ג' שותפין הן באדם
☆ עדיין לא הגעת לחצי כיבוד ☆ והוא אדמוני עם יפה עינים ☆ לא גבה לבי ולא רמו
עיני ☆ על ידי כיבוד אב ואם זוכים לאורה ☆ על ידי קיום מצות כיבוד אב ואם כראוי
תבוא הגאולה

פרשת ויחי

וצדיק באמונתו יחיה

☆ טהרת מידותיו של יוסף ☆ יוסף הודה לשבטים על מה שמכרוהו ☆ הים ראה וינוס - ראה ארונו של יוסף ☆ השורש לכל המידות הטובות - האמונה ☆ ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל ☆ אוכיחך ואערכה לעיניך

אילולא המלאך גבריאל, כמובא בבעל הטורים (מב ז).

וכן לאחר שירד יעקב אבינו ע"ה למצרים וזכה יוסף להיפגש עמו ולחיות לצדו עד ערוב ימיו, בכל אותן הימים נזהר יוסף שלא להתייחד עם יעקב לבדו אפילו פעם אחת, מתוך חשש שמא ישאלהו מה היה עם אחיו - כששלח אותו אליהם, כמובא בפסיקתא רבתי (פיסקא ג - ביום השמיני).

וכשנתבונן בדברים, הרי אלו דרגות גבוהות ביותר שבקושי אפשר להעלותן על הדעת. וצריך לבאר מהו השורש לזה.

יוסף הודה לשבטים על מה שמכרוהו עוד יש להתפלל ממה שהיה לאחר שיוסף התוודע אל אחיו, שלא די שלא היתה לו טינה וכעס עליהם, אלא אדרבה, הוא מעצמו הודה להם על מה שהם מכרוהו, מפני שאילולא היו מוכרים אותו - לא היה בא למעלתו, וכמובא בשפת אמת (פר' ויגש שנת תרמ"ג ד"ה בפסוק אשר) בזו הלשון 'בפסוק

טהרת מידותיו של יוסף

מכל הנהגתו של יוסף עולה מסכת מופלאה של טהרת המידות, כפי שהארכנו בפר' ויגש עם דברי האור החיים (מה ד) על הפסוק 'אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה', שסמך לומר 'יוסף אחיכם' למה שאמר להם 'אשר מכרתם', לרמז להם, 'שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחוה ממני'. והוא דרגה עליונה שאין כמותה, שאפילו בשעה שמכרו אותו - לאחר שהוציאוהו מן הבור שהיה בו נחשים ועקרבים (שבת כב.), לא השתנתה אהבתו אליהם - 'לא כהתה עין האהבה'.

ואף בשעה שהיה במצרים, היה לבו של יוסף מסור בידו באופן מבהיל על הרעיון, וכמו שהעיר האור החיים (מה כו) על כך שלא שלח להודיע לאביו שהוא חי - בכדי שלא לבייש את אחיו.

וכשירדו השבטים מצרימה להשיב את נפשם מפני הרעב, מתחילה ביקש יוסף לקבל אותם בסבר פנים יפות

לנהר גינאי לחלוק את מימיו (חולין ז,). אך הירושלמי (דמאי פ"א ה"ג) מספר זאת באופן אחר, וכדלהלן.

פעם אחת הלך ר' פנחס בן יאיר לבית הוועד, ומימיו של נהר גיניי גברו ועלו ולא יכל ר' פנחס לעבור שם, ואמר לו רבי פנחס בן יאיר: נהר גיניי, מה אתה מונע ממני מלכת לבית הוועד. והנהר חלק לו את מימיו ועבר. שאלו תלמידיו של ר' פנחס בן יאיר, האם גם אנחנו יכולים לעבור אותו, כלומר, האם הנס יעשה גם לנו. והשיב להם רבי פנחס בן יאיר: מי שיודע בנפשו שלא בייש בן ישראל מימיו - יכול לעבור בלא שינזק.²

ולפי זה יש לומר, שיוסף הצדיק נמנע מלפגוע באחיו על כל מה שעשו לו, ולא זו בלבד שלא פגע והשיב להם, אלא אדרבה, הוא דאג והחיה אותם בכל שנות הרעב ועד סוף ימיו, ולפיכך כשבא ארונו אל הים, הוא נס מפניו ונחלק - כמו שהוא נחלק לרבי פנחס בן יאיר ולתלמידיו שלא פגעו בבן ישראל מעולם. אך כאמור, מן הראוי לבאר מה השורש לזה, כיצד אף אנו יכולים להתקרב קצת מעט מן המעט למדרגות המידות הטובות והנפלאות הללו.

'אשר מכרתם אותי', כמו שאמרו חז"ל (שבת ז.פ). 'אשר שברת' - יישר כחך, כן ניהם יוסף אותם, כי זכה לכל זה על ידי המכירה.³

והדברים מבהילים - עד היכן הגיעה טהרת לבו של יוסף, שלא זו בלבד שלא כעס עליהם ושמר טינה על מעשה מכירתם. אלא אדרבה, הודה להם על כך, מפני שהם היו השלוחים להוריד אותו למצרים - להעלותו על כס המלוכה ולהביאו למדרגה שזכה אליה.

הים ראה וינוס - ראה ארונו של יוסף והנה מובא במדרש תהלים (מזמור קיד ג) על הפסוק 'הים ראה וינוס', שהוא נס בזכות עמידתו בנסיון עם אשת פוטיפר, וזו לשון המדרש 'מה ראה וכו', ראה ארונו של יוסף יורד לים. אמר הקב"ה: ינוס הים מפני הנס מן העבירה, שנאמר (לט ג) 'וינס החוצה', אף הים נס מפניו, שנאמר 'הים ראה וינוס'.

אכן, שמעתי ממחותני האדמו"ר מלעלוב הגה"צ רבי אהרן בידערמאן שליט"א, לבאר עוד טעם מדוע הים נס מפני יוסף. דהנה מצינו בירושלמי את המעשה הידוע עם ר' פנחס בן יאיר שאמר

א. עוד מצינו בשפת אמת שהרחיב בזה (שנת תרל"ו ד"ה בפסוק ולא), וזו לשונו 'בפסוק 'ולא יכלו אחיו כו' כי נבהלו כו' אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי כו'. וקשה, כי בזה הוסיף עוד לבייש אותם בהזכיר את מכירתם אותו. אך בודאי השבטים הרגישו אז קדושת יוסף הצדיק, וז"ש 'נבהלו מפניו' דייקא. והשיב להם יוסף, כי בא למדריגה זו על ידי מכירתם אותו למצרים ושהם גורמים בצדקתו'.

ב. זו לשון הירושלמי 'רבי פנחס בן יאיר הוה אצל לבית וועד הוה גיניי גביר א"ל גיניי מה את מנע לי מן בית וועדא ופליג קומוי ועבר א"ל תלמידיו יכלין און עברין. אמר לון מאן דיידע בנפשי דלא אקיל לבר נש מן ישראל מן יומוי יעבור ולא מנכה'.

(חולין ז:), וכנראה שכך הוא רצון ההשגחה העליונה, וכמובא במדרש רבה (פר' וישב פד יח) 'רבי יהושע בן בייטוס בשם ר' יהודה בר סימון, כתיב (ישעיה סג יז) 'למה תתענו ה' מדרכיך', כשרצית נתת בלבם לאהוב, וכשרצית נתת בלבם לשנוא'.

ולכן, אף כשהיה במצרים נזהר שלא לגרום בושה וצער לאחיו – על ידי שישלח לאביו להודיעו שהוא חי. כיון שמתוקף אמונתו ידע, שאימתי שירצה הקב"ה שהוא יתראה עם אביו, יזכה לזה, וקודם לכן לא יועיל לו שום טצדקי, ובפרט שמתוך כך ייגרם בושה וכלימה לאחיו.

נמצאנו למדים מפרשת חייו של יוסף הצדיק - על מסכת חייו הפרטית של כל יהודי ויהודי, כיצד להתמודד עם מידות רעות כמו 'קנאה' 'תאוה' ו'כבוד', וכן כיצד להתגבר על קשיים ונסיונות שעוברים על כל אחד ואחד. שבמקום ליפול ולהישר, אפשר להתעלות מעלה מעלה ולהתחזק בלי גבול, והוא מכח האמונה שהיא מקור החיים – 'צדיק באמונתו יחיה'. שכאשר יהודי חי עם אמונה בהירה שלכל אחד יש מן השמים - 'פלאן', וכל מה שעובר עליו, הוא נסיון מן השמים, האם יקבל זאת באמונה ויכיר שמאת ה' היתה זאת - אף שהיא נפלאה בעינינו, וזוהי תכלית טובתו השלימה. ממילא לא יהיה אצלו מקום לכעוס ולהאשים את האחרים (ואפילו את עצמו) על כל מה שנעשה עמו, שהרי 'כל מה דעביד רחמנא – לטב עביד', וכפי שכתב השפת אמת (פר' אחרי מות שנת תרנד ד"ה במדרש בזאת) 'ואם האדם זוכה לאמונה ובטחון כראוי, אז לבו בטוח כי כל הנהגה שלו מהקב"ה, והכל הוא כפי הטוב

השורש לכל המידות הטובות - האמונה

ויש לומר שהשורש למידותיו הנאצלות של יוסף הצדיק, היא האמונה הטהורה והבהירה שהיתה לו בצור כל העולמים. וכפי שמצינו במאור עינים (ליקוטים יהושע א ז) שתולה את דרגת המידות הטובות לפי האמונה שבאדם. וזו לשונו 'ובהתמעט האמונה, בודאי יתמעטו כל המדות טובות'. וכן מצינו באגרא דפרקא (אות קכו) שכתב בזו הלשון 'שבזכות אמונה בלב שלם ניצול האדם ממדות רעות הנטבעים בנפשו'.

והביאור בזה, שכל מה שהאדם תאב או מקנא או מתכעס, בא מחסרון האמונה – כאילו מה שיש לו או אין לו תלוי ברצונו ובהשתדלותו. אך כשהאמונה ברורה ובהירה, שמה שמגיע לו לאדם יבוא עד אליו – גם אם כל מלכי מזרח ומערב לא יחפצו בו. ומה שלא מגיע לו - לא יבוא אליו הגם שיתאמץ לזה בכל כוחו ואונו. ממילא אין לו מה לקנאות או לכעוס או להתאוות, שהרי הכל תלוי בו ית' וממנו הכל.

ובזה יובן מדוע יוסף הצדיק לא נמנע מלספר לאחיו על דבר חלומותיו ולא חשש שהם יקנאו בו. מפני שבאמונתו התמימה והשלימה לא חשב שיש מקום לקנאות בו, שהרי הכל ממנו ית' ומה לו לאדם להתגאות במה שחננו הקב"ה בטובו הגדול. ולפיכך, מגודל אמונתו לא כהתה עין אהבתו אליהם אפילו בשעה שמכרוהו, כיון שהוא ידע ש'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה'

ונצרך לו - על צד היותר טוב מכל הטובות שבעולם^ג.

ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל

והנה מובא בגמ' (שבת פט:) שהיה ראוי יעקב אבינו ע"ה לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל, אך בזכות עצמו ובזכותו של יוסף, ירד למצרים בכבוד מלכים^ד. אמנם, יעקב אבינו מתחילה לא ידע זאת, כמובא במדרש רבה (פר' מקץ צא י) על מה שנאמר (מג ו) 'ויאמר ישראל, למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח'. וזו לשון המדרש 'רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא: מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של

בטלה אלא (כך) [כאן]. אמר הקב"ה: אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר 'למה הרעותם לי'. ומביא שם המדרש את הפסוק (ישעיהו מ כז) 'למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה', ומאלוקי משפטי יעבור^ה.

ויש לומר, שמעשה זה בא ללמד על הכלל כולו, שלפעמים מתגלה החסד רק לאחר זמן, כמו אצל יוסף הצדיק שבזכות ירידתו מצרימה הציל את יעקב וזרעו מחרב הרעב, וזן וכלכל אותם ואת משפחתם בכל שנות הרעב, וכמו שאמר להם יוסף (נ כ) 'אלוקים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה, להחיות עם רב'^ו.

ג. מסופר על המשגיח הצדיק רבי גד'ל אייזנער זצ"ל, שסבל חמש שנות אימה במחנות הריכוז אצל הדייטש'ן ימ"ש (ביניהם היה במחנה אושוויץ), ועם כל זאת - במצבים הקשים ביותר - הוא שר וזימר להקב"ה. והרי זה מופלא עד היכן מסוגל יהודי לעלות במעלות האמונה, שלא זו בלבד שלא התלונן וביכה מרה על גורלו וגורל עמו, אלא להיפך, הוא שמח ושוחרר כמי שרואה את הטובה והברכה לנגד עיניו, אשרי העם שככה לו.

ד. זו לשון הגמ' 'אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו, דכתיב (הושע יא ד) 'בחבלי אדם אמשכם בעבתות אהבה ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם ואת אליו אוכיל'. ופירש המהרש"א (הידושי אגדות שם ד"ה בחבלי) 'בחבלי אדם וגו' רוצה לומר, בזכותו של יעקב משכו אותו 'בחבלי אדם', דהיינו ע"י יוסף ולא בשלשלאות. ו'בעבותות אהבה' של יוסף, כמ"ש (זא א) 'וישראל אהב את יוסף מכל בניו'.

ה. בדוגמת זה שמעתי מעשה מופלא שהתרחש בזמן מלחמת העולם, שבתחילת ימי המלחמה הגיעו הרבה פליטים ממדינת דייטשלאנד למדינת ענגלאנד. וכשפרצה המלחמה רגזו אנשי השלטון של ענגלאנד ושלחו את כל נתיני מדינת דייטשלאנד לאוסטרליה עם ספינה דרך הים. ובחרו בכמה שודדים ורוצחים שהם ינהיגו את הספינה, כדי שאם ימותו כולם, ימותו הרוצחים עמם. וכבר בתחילת הנסיעה, אותם רוצחים ושודדים בזזו מכל אחד את חפציו, ומה שהיה יקר בעיניהם לקחו לעצמם, אך שאר הדברים שלא היו חשובים בעיניהם השליכו לים הגדול, והיהודים הצטערו על כך צער גדול.

בימים ההם דרכי הים היו בחזקת סכנה, כיון שהדייטש'ן ימ"ש שלטו על העוברי דרכים וכל

ספינה שעברה שם היו מפציצים אותה ומטביעים אותה בלב ים. וכך היה עמהם, באמצע דרכם למחוז חפצם, זרקו עליהם הדייטשן באַמְפֶּע'ס וכמעט פגעו בהם, אלא שהפסיקו לפתע לזרוק עליהם, ויהי בעיני כולם לפלא.

אמנם, לאחר ימים ושנים התברר גודל הנס שהיה מנת חלקם. שכמה מהחיילים של הדייטשן מצאו את הניירות והחפצים שזרקו אותם רוצחים אל הים, וראו מתוכם שהאנשים שנמצאים בספינה ההיא המה יוצאי דייטשלאנד, ועצרו מלזרוק עליהם, ושלחו לשאול כדת מה לעשות עם ספינה זו. כשהגיע השאלה לאותו רשע ימ"ש, אמר להם, שכנראה יש בספינה זו כמה שבויים דייטשן שנשבו ע"י הענגלאנדער, ועתה הם לוקחים אותם למקום אחר, ולכן שיניחו להם להמשיך אל מחוז חפצם, וכך ניצלו חייהם. (פעם אחת כשסיפרתי מעשה זה באחד השיעורים, קם אחד מזקנים וסיפר על עצמו שהוא היה מנוסעי הספינה שניצלו בחסדי הבורא. כמו כן שמעתי, שסיפור זה מופיע בספרי דברי הימים של ימי המלחמה עם כל הדיונים שהיו אצל אותם רשעים ימ"ש).

ואם כי רבו המעשיות בענין זה, אך יש להוסיף בזה עוד מעשה מופלא שהיה עם ראש ישיבת טעלז, הגאון ר' מרדכי גיפטר זצ"ל, ששמחת נישואי אחד מתלמידיו נערכה בניו יורק, והוא נסע עם פליגע"ר עם שמונה מתלמידיו כדי לשמח את החתן ביום שמחתו. לפתע באמצע נסיעתם באו רוחות חזקות מאד ולא היה שייך להמשיך את הנסעה ונחתו בשדה של העיר וואשינגטאן. בצר להם חיפשו מקום להמתין עד הנסיעה הבאה שתיקח אותם לניו יארק.

בעודם עומדים שם, ראו חדר של אחד מן העובדים שהיה נראה מקום מתאים להיעמד לתפילה. וכשביקשו רשות להתפלל שם, נענו בשמחה. אלא שפתאום אמר להם האיש האחראי שם, שיחד עמו ישנם ' אנשים ואפשר לעשות מנין לתפילה, ואז יאמר קדיש על אביו שנפטר, וכך הוה. והדברים היו לפלא בעיני כולם, משום שהאיש ההוא היה נראה גוי גמור.

לאחר התפילה ניגש אליו רבי מוטל זצ"ל ושאלו מה טיבו ומה עושה במקום כזה וכו'. השיב האיש לשאלתו, וכך סיפר: אבי היה שייכר כל ימי חייו, וכבר בעודי ילד רך בשנים עזבתי את ביתו מחמת שלא הייתי מסוגל לסבול את שכרותו. וכך התגלגלתי ממקום למקום עד שגדלתי ונעשיתי לאיש.

והנה לפני כמה ימים בא אלי אבי בחלום הלילה, ואמר לי: דע לך שנפטרתי מן העולם הזה והנני צריך שתאמר עלי קדיש. אך דחיתי אותו ואמרתיו לו, שכשם שבחיים שלך לא היה בינינו קשר - כך לאחר מיתה אין לנו קשר. אבל אבי לא הרפה ממני וביקש שאומר עליו קדיש, ולא הסכמתי. עד שאבי שאל אותי: אמור נא לי, אם אביא אליך ט' אנשים עד למקום עבודתך, תאמר עלי קדיש. והשבתי לו אכן. וכך סיים הבן את סיפור הדברים לפני רבי מוטל זצ"ל ואמר לו, הנה עתה באתם אתם - ט' אנשים להשלים לי את המנין כדי שאומר קדיש על אבי הנפטר.

וכשנתבונן בדבר נבחי, שבשעה שהם נחתו בווינגטון והתעכבו מלהשתתף בשמחת החתונה, היה הדבר נראה כדבר צרה וצוקה. אך לאחר שהתברר להם שהעיכוב הזה נעשה בשביל אותה 'אידישע נשמה' שהשתוקקה שיאמרו עליה קדיש במניין של ' יהודים, התגלה להם, שעייכוב זה לא היה צרה ולא צוקה אלא שליחות מיוחדת - לעשות טובה לאותה נשמה אבודה.

וממעשים כאלו ואחרים, עלינו לשנות את צורת המחשבה על מה שנעשה עמנו, שלא לראות

יוסף נבהלו אחיו ולא יכלו לענות אותו, על אחת כמה וכמה לעתיד לבוא - כשיוכיח הקב"ה כל אחד ואחד על מחשבותיו דיבוריו ופעליו, עד כמה ניבהל מפניו.

אכן, לאור האמור נראה לפרש את דברי המדרש ביתר ביאור ועומק. דהנה עד שיוסף התוודע לאחיו, הם חשבו שהם עומדים בפני מלך רשע ועריץ, שמדבר עמהם קשות וחושד אותם למרגלים. ולא זו בלבד, אלא שלגודל ערמומיותו הטמין באחד משקיהם את הגביע שלו וביקש את בנימין וכו'. ולפתע פתאום מתגלה לפנייהם שמלך זה אינו אלא אחיהם יוסף שהציל אותם מחרב הרעב ודאג לכל מחסורם, וכמו שאמר להם (ג' כ) 'ואתם חשבתם עלי רעה', אלוקים חשבה 'לטובה' - למען עשה כיום הזה - להחיות עם רב'. ומשום כך 'לא יכלו אחיו לענות אותו, כי נבהלו מפניו'. וכך יהיה לעתיד לבוא - כשתסתיים הגלות, תחזינה עינינו מישרים, שכל קורות הגלות היו לתכלית הטוב ממקור החסד והרחמים, וכמו שנאמר (ישעיהו יב א) 'ואמרת ביום ההוא, אודך ה' כי אנפת בי'. וכשנראה ונבין זאת, ניבהל מהמחשבות שחשבנו בעת הגלות. ועל כך נאמר 'אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה'.

אכן, לפעמים הדברים נסתרים מעיני האדם לזמן רב ואפילו לעולם. וכאן באה עבודת האמונה, להשריש בעמקי הלב את האמונה בטוב ה', וכפי שפסק הטור הלכה למעשה (או"ח סוף סי' רל) 'לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל מה דעביד רחמנא לטב עביד', והוא בכלל מה שנאמר (ירמיהו כט יא) 'כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חושב עליכם נאם ה', מחשבות שלום ולא רעה, לתת לכם אחרית ותקוה'.

אוכיחך ואערכה לעיניך

והנה במדרש רבה (פר' ויגש צג י) מובא בזו הלשון 'אבא כהן ברדלא אמר: אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה. בלעם חכם של העובדי כוכבים לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, הדא הוא דכתיב (במדבר כב ל) 'ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, ויאמר לא'. יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הדא הוא דכתיב (מה ג) 'ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו'. **לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים נ כא) 'אוכיחך ואערכה לעיניך', על אחת כמה וכמה'. ובפשטות כונת המדרש, שאם מפני תוכחתו של**

את הדברים בחיצוניות לפי מה שהם נראים בהווה, אלא לדעת שכל מה שעובר על כל אחד מאתנו, נעשה בהשגחה עלינוה לפי תפקידנו עלי אדמות לטובתנו השלימה, באופן הטוב והמועיל ביותר, וממילא עלינו להודות על כל הטוב שסובב אותנו.

ג. מרגלא בפומיה של החפץ חיים צ"ל, שאם קורה לאדם איזה מקרה, שלא יאמר שהוא 'רע', אלא 'מר' - זייער ביטער, שהרי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

ד. מעין רעיון זה מציינו בחתם סופר (פר' ויגש ד"ה ולא יכלו אחיו) בלהבת אש, וזו לשונו 'ויש לומר עפ"י מ"ש בחובת הלבבות בשער הבחינה (בפתיחה), דרוב בני אדם כעיוורים מהבין טובות הבורא העודפות, והם סוברים שהטובות כולם עצמיות להם בלתי סרות מאתם, ומפני כן קצו

'ואם תמצא את החוטא תלאה, וְתִקְרָה אותו צרה ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורים הרבים הראויים לבא עליו וכו'. ונאמר (ישעיה יב א) 'אודך ה' כי אנפת בי, ישוב אפך ותנחמני', פירוש, אודך על מוסרך וקבלתי באהבה, ובעבור זה שאודך על שאנפת בי - ישוב אפך ותנחמני"א.

אכן, כדי שבשעת הגאולה לא נהיה בבחינת 'לא יכלו לענות אותו', לכן עתה - קודם הגאולה, עלינו להשתדל להאמין בטוב ה', להודות על כל מה שעובר עלינו - בכלל ובפרט.

והנהגה זו היא סגולה להינצל מיסורים שלא יבואו חלילה, כמובא בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ד אות יב)

אלוקים חשבה לטובה

☆ התחת אלוקים אני ☆ כשרצית נתת בלבם לשנוא ☆ להחיות עם רב ☆ שתרחמני עזב בגלותי לגאלני ☆ 'הראינו ה' חסדך' - שתיראה הטובה כבר בתחילת מעשה

מה שעושה עמנו מסובב הסיבות, הרי זה לטובה - 'אלוקים חשבה לטובה', ואין לנו השגה בחשבונות שמים.

והנה מצינו בגמ' (תענית כה.) סיפור דברים על רבי אלעזר בן פדת שהיה דחוק בפרנסתו מאוד, עד כדי כך שלאחר שהקיו

התחת אלוקים אני

ויאמר אליהם יוסף, אל תיראו, כי התחת אלוקים אני. ואתם חשבתם עלי רעה, אלוקים חשבה לטובה - למען עשה כיום הזה, להחיות עם רב' (נ יט-כ). מן הראוי לנו ללמוד מדבריו של יוסף על קורות חיינו בכלל ובפרט, להאמין באמונה איתנה שכל

בהראות הקב"ה יושר צדק דינו בהם, וחשדוהו בהתחסר מהם שום טובה. והנה לאותם אנשים לא שייך לומר 'יום הדין', כי הם חושבים שיש להם דין על הבורא יתברך שמו, אמנם 'יום התוכחה' נקרא, כי לו שהיה התחייבות מ'כביכול' להטיב עמם בכל מיני טוב, והרי עשה את שלו בכמה טובות עודפות, ומ"מ אם יחסר פעם אחת לא היה להם לחושדו, והוא דומה ממש לבלעם אשר אתונו אשר רכב עליו מעודו, אמרה לו (במדבר כב ל) 'ההסכן הסכנתי לעשות לך כה, ולא היה לך לחושדני עתה', ועל כרחו של בלעם הודה 'ויאמר לא' (שם). הכי נמי כן, ועל זה אמר: 'אוי לנו מיום התוכחה'.

ת. הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א אמר בשם הרה"ק מראפשיץ זיע"א (הובא בספר היכל שן, פר' משפטים) בזו הלשון 'כאשר יהיה לעתיד במהרה בימינו, שיתגלה שכל כוונת הסיבובים

מכאן ואילך. אמרתי לו: אם כן, שנותרו לי מעט שנים, אינני רוצה שתחריב את העולם ותבראהו מחדש לצורך אותן מעט שנים.

אמר לי הקב"ה: בשכר שאמרת שאינך רוצה שאחריב את העולם, אתן לך לעולם הבא שלש עשרה נהרות שמן אפרסמון, טהורים כנהרות פרת וחדקל, שתתענג בהן.

וזהו שבכה רבי אלעזר בשנתו, על כך שהודיעו הקב"ה שנותרו לו מעט שנים. ומאיך צחק ושמח על כך שבישרו הקב"ה על אותן שלש עשרה נהרות אפרסמון.

אמרתיו לפניו: רק זה תתן לי, ולא יותר (בתמיהה). אמר לי הקב"ה: ואם אתן לך יותר, לחברייך - החכמים האחרים, מה אתן.

אמרתיו לו: וכי אני מבקש את בקשתי מבשר ודם, הרי אני מבקש ממי שהכל שלו, ובידו לתת גם לי וגם לחברי.

אז היכני הקב"ה על מצחי - על ידי הכאת אצבע באצבע, ואמר לי: אלעזר בני, הכיתי בך בחיצים. וזהו שיצא ניצוץ של אש ממצחו בתוך שנתו - מההכאה שהכהו הקב"ה^ט.

דם ונחלש מאוד והיה לו לאכול סעודה טובה - לא היה לו דבר מה לאכול, מלבד חתיכת שום שמצאה. לקח רבי אלעזר את חתיכת השום והניחה בפיו ואכלו.

כשנחלש לבו, התעלף ונרדם. וכשבאו החכמים לבקרו ולשאול בשלומו, ראו אותו בשנתו, שהוא בוכה ולאחר מכן צוחק, ויוצא ניצוץ אש ממצחו. לאחר מכן, כשהתעורר משנתו, שאלו אותו חכמים מדוע בכית וצחקת בשנתך.

אמר להם: שהיה הקב"ה יושב עמי, ואמרתי לו: עד מתי אצטער בעניות בעולם הזה. ואמר לי הקב"ה: אלעזר בני, האם נח לך שאהפוך את העולם מתחילתו - ואז יתכן שתיוולד בשעה ובמזל של מזון בריווח. אמרתי לפני הקב"ה: כל זה, ועדיין אתה אומר רק שאפשר וספק הוא האם איוולד במזל של מזון (בתמיהה).

אמרתיו ושאלתי לפניו: האם השנים שחייתי כבר - מרובות על השנים שאחיה כלומר, האם עברתי כבר את רוב ימי חיי, או שמא השנים שאחיה מכאן ואילך - מרובות על השנים שחייתי כבר.

אמר לי הקב"ה, ששנות החיים שחייתי כבר מרובות על החיים שאחיה

והגלגולים שעברו על ישראל כל ימי היותם שהם חסד גמור. וכמו ששמעתי מהרב הגאון מו"ה שלום האבדק"ק קאמיניקא, שאמר בשם המנוח הקדוש מראפשיץ, שיתגלה שאפילו הסתרת פנים לא היה.

ט. זו לשון הגמ' 'רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא. עבד מלתא ולא הוה ליה מידי למטעם, שקל ברא דתומא ושדייה בפומיה, חלש לביה ונים. אזול רבנן לשיולי ביה, חזיהו דקא בכי וחיין, ונפק צוציתא דנורא מאפותיה. כי אתער אמרו ליה: מאי טעמא קבכית וחיית. אמר להו: דהוה יתיב עמי הקב"ה, ואמרי ליה: עד מתי אצטער בהאי עלמא. ואמר לי: אלעזר

בנה של רחל בעשרים כסף, לפיכך יהיה כל אחד ואחד מגיעו בקע לגלגולת, הדא הוא דכתיב (שמות לח כו) 'בקע לגלגולת מחצית השקל'.

ובקול שמחה (מהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א, פר' וישב ד"ה במדרש)

הביא את דברי המדרש הללו והקשה בזו הלשון 'והמדרש תמוה, וכי בשביל עבירה שעשו ינתן להם [שכר] מצוה.

אכן נראה, דהנה כשהאדם עושה איזה מעשה לא לפי ערכו. ושיער הדבר, שממנו לא נהייתה המעשה ההוא, אלא ודאי שנסבה הדבר משמים לענין מה. כמו שמצינו ביהודה במעשה תמר, שחלילה לצדיק כמוהו לעשות מעשה כזאת. אמנם נהיה הדבר מאת ה', כמ"ש חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר פה ח), שזימן לו הקב"ה מלאך הממונה על התאוה להוציא ממנו משיח'.

ואם כי הדברים עומדים ברומו של עולם, אך הא גופא עלינו ללמוד, שחשבונות שמים המה גבוה מעל גבוה – למעלה מכל השגה, עד כדי כך שבכדי שרבי אלעזר בן פדת יחיה ברווח ויצא מדחקותו במזל טוב, היה לו להקב"ה להחריב את העולם, כולי האי ואולי'.

כשרצית נתת בלבם לשנוא

והנה מובא במדרש רבה (פר' וישב פד יח) בזו הלשון 'רבי יהושע בן בייתוס בשם ר' יהודה בר סימון, כתיב (ישעיה סג יז) 'למה תתענו ה' מדרכיך', כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא. אמר הקב"ה: אתם מכרתם בנה של רחל בעשרים כסף מעות שהן חמש סלעים, לפיכך יהיה כל אחד ואחד מפריש ערך בנו חמש סלעים במנה צורי. אמר ר' יהודה בר סימון: אמר הקב"ה לשבטים: אתם מכרתם

בני, נחא לך דאפכיה לעלמא מרישא. אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני. אמרי לקמיה: כולי האי, ואפשר. אמרי ליה: דחיי טפי או דחיינא. אמר לי: דחייית. אמרי לקמיה: אם כן, לא בעינא. אמר לי: בהאי אגרא דאמרת לא בעינא - יהיבנא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמשחא אפרסמון דכין, כפרת ודיגלת, דמענגת בהו. אמרי לקמיה: האי, ותו לא. אמר לי: ולחברך מאי יהיבנא. אמרי ליה: ואנא מגברא דלית ליה בעינא. מחיין באסקוטלא אפותאי, ואמר לי: אלעזר ברי, גירי בך, גירי'.

י. מרגניתא טבא אשכחנא בערבי נחל (פר' ויחי - דרוש ה), שכתב בזו הלשון "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו, כי התחת אלוקים אני ואתם חשבתם עלי רעה, אלוקים חשבה לטובה (נ יט-כ). יובן, במה שמצינו (קידושין מ) שלפעמים אדם נענש על מחשבה רעה. והטעם מסתברא, כי מאחר שהשי"ת יודע מחשבות, א"כ כך נחשב המחשבה לחטא כמו המעשה, משא"כ בין אדם לחבירו, ודאי אפילו יחשוב לחבירו רעה, כל שגומל לו טובות ודאי אינו נענש, כי מה מזיק מחשבתו, אחר שעל ידי זה אין מגיע לחברו נזק ולא עצבון, אחר שאינו יודע מחשבתו רק מעשיו מכיר, והלא מעשיו טובים לו. והיינו דקאמר 'התחת אלוקים אני', ולכן מאחר שאתם רק 'חשבתם' לרעה, אבל באמת אלוקים חשבה לטובה, וא"כ לא חטאתם נגדי רק במחשבה, אבל המעשה היה טוב לי, ומאחר שאיני תחת אלוקים אין לכם לירא, וק"ל'.

המובא בגמ' (בבא בתרא י.) בזו הלשון 'תניא: היה רבי מאיר אומר: יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך: אם אלוקים אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסן. אמור לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא: אם אלוקים אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם. א"ל: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. א"ל: [אדרבה], זו שמחייבתן לגיהנם. אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו (בתמיהה). ואתם קרוין עבדים, שנאמר (ויקרא כה נה) 'כי לי בני ישראל עבדים'.

הרי לפנינו קצת מן הקצת, כמה נסתרים דרכי הקב"ה מסובב הסיבות לטובה, עד שאין לנו אפילו קצה הבנה להבין ולהשכיל מה קורא הדורות מראש מחשב לעשות עם בריותיו בכמה וכמה מהלכים וסודות הבריאה, והיינו כלשון הזוה"ק (פתח אליהו, תיקוני זוהר הקדמה יז.) 'לית מחשבה תפיסא בך כלל', אלא שלפעמים מתגלה לעיני בשר ודם הטובה והברכה ולפעמים הטובה והברכה נסתרת מכל וכל לעולמי עד^{יא}.

להחיות עם רב

אמנם ידוע ידענו, שעם כל ההסתר שהוא רב על הנגלה, הקב"ה מבקש מאיתנו לרחם ולהטיב לשני בכל מידת האפשר, וכפי שיש ללמוד מהמעשה

יא. ראה מה שכתב הבת עין (פר' וישב ד"ה וישב יעקב) בזו הלשון 'וישב יעקב'. פירש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפין עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה. אמר הקב"ה: וכו'. ויש להבין זה, הלא כתיב (תהלים קמה יט) 'רצון יראיו יעשה'.

ולפרש זה עפ"י מאמר חז"ל (שבת פט:), ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, וגלגל הקב"ה את הדבר על ידי יוסף וירד בכבוד גדול למצרים. ולפי זה נפרש, שבודאי רצון יראיו יעשה, ויעקב ידע שהוא ראוי לירד למצרים בשלשלאות של ברזל בבחינת גלות עפ"י סיבה הידוע הבורא ב"ה. ולכן ביקש יעקב לישב בשלוה, היינו פי', שהתפלל מה' שישב בשלוה. וה' ברוב רחמיו עושה רצון יראיו, וגלגל הדבר שתקפוץ עליו רוגזו של יוסף כדי שירד למצרים בכבוד. וזה שאמר הקב"ה: לא דיין לצדיקים במה שמתוקן להם בעולם הבא, אלא בודאי צריך אני לקבל בקשתם ותפלתם שמבקשים לישב בשלוה גם בעולם הזה, כן יהי רצון אמן. דבר זה אמרתי בימי ילדותי.

והדברים עולים בקנה אחד עם המובא באור החיים (מז כח ד"ה עוד ירצה) 'עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (תנא דבי אליהו רבה פ"ה) 'כל מי ססוף ימיו בטובה - כאלו כל ימיו בטובה', והוא טעם (איוב ח ז) 'והיה ראשיתך וגו' ואחריתך ישגה מאוד'. גם אומרו (קהלת ז ח) 'טוב אחרית דבר' וגו'. והוא אומר 'ויחי יעקב' - חיים של שלוה בארץ מצרים, בזה היה בעיניו שהיו 'מי יעקב שני חייו', פירוש שנים של חיים כל ימיו, שהם ז' שנים וגו'. וטעם אומרם 'ויהי לשון צער, יכון לומר, שהגם שהיו ימיו בצער, אף על פי כן חזרו בעיניו להיות כולם של חיים'.

שתרחמני עוד בגלותי לגאלני

ולעת עתה, הגם שאנו מאמינים באמונה שלימה ויודעים בידיעה ברורה שכל צרות ומכאובי הגלות הארוכה המה לתכלית הטוב הנרצה, עם כל זאת אנו מתפללים לה' שירחמנו עוד בגלותנו ויגאלנו מצרות הפרט והכלל, כמובא בלקט אמרי קודש (פר' דברים ד"ה בכ"ז) בזו הלשון 'דהנה שמעתי מאאמורז"ל בשם אאזז"ל בנוסח 'רבון העולמים' - 'שתרחמני עוד בגלותי לגאלני'. וצריך ביאור מהו 'עוד בגלותי'. ואמר: דהנה כשה' יעזור לנו ותהיה הגאולה במהרה בימיו אמן, אז הכל יהיה בתכלית השלימות. וכן אפילו בגלות, יוכל כל איש ישראל לקוות ולהתפלל שה' ימשיך עלינו מהניסים שעשה עמנו מכבר ומהניסים של הגאולה העתידה. וזהו 'שתרחמני עוד בגלותי לגאלני', שה' ירחם עלינו עוד בגלות הזה, 'לגאלני' - להמשיך מהגאולה העתידה, אלו דברי אדוני זקני ז"ל.

'הראינו ה' חסדך' - שתיראה הטובה כבר בתחילת מעשה

וכבר מצינו על דרך זה בקדושת לוי (פר' ואתחנן ד"ה או יבואר) בזו הלשון 'או יבואר, ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר.

אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. כששמע המלך לא דורון משגר לו (בתמיהה). ואנן קרוין בניים, דכתיב (דברים יד א) 'בניים אתם לה' אלוקים'.

אמר לו: אתם קרויים 'בניים' וקרוין 'עבדים', בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין 'בניים', ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים, ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום.

אמר לו: הרי הוא אומר (ישעיהו נח ז) 'הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית', אימתי עניים מרודים תביא בית, האידנא, וקאמר 'הלא פרוס לרעב לחמך'.

הרי לפנינו, שהקב"ה מסובב את הסיבות - 'נורא עלילה על בני אדם' (תהלים סו ה), עשה את העני לעני ואת הבריא לחולה, אך אין בכך סתירה לכך שעלינו לעזור ולסייע לכל יהודי בכל יכולתנו, מפני שאנו כולנו בניים לה', וחפצו ורצונו של אבינו אב הרחמן, שנידבק בדרכיו ונהיה טובים ומטייבים עבור כל אחד ואחד מבניו².

יב. זו לשון הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה ח) 'והמצוה השמינית היא: שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכלתנו, והוא אמרו (דברים כח ט) 'והלכת בדרכיו'. וכבר כפל צווי זה ואמר (דברים י ויא) 'ללכת בכל דרכיו', ובא בפירוש זה, מה הקב"ה נקרא 'רחום' - אף אתה היה רחום. מה הקב"ה נקרא 'חנון' - אף אתה היה חנון. מה הקב"ה נקרא 'צדיק' - אף אתה היה צדיק. מה הקב"ה נקרא 'חסיד' - אף אתה היה חסיד, וזה לשון ספרי (סוף פר' עקב). וכבר נכפל הצווי הזה בלשון אחר ואמר (דברים יג) אחרי ה' אלוקים תלכו, ובא בפירוש גם כן (סוטה יד.), שענינו להדמות בפעולות הטובות והמידות החשובות שיתואר בהם האל-יתעלה - על צד המשל'.

לישראל, לזה אנו מבקשים שהטובה יתראה תיכף בתחלת המעשה. וזהו 'ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר', 'לאמר' הוא לשון אהבה, כמאמר הפסוק (דברים כו יח) 'וה' האמירך', כלומר, שאהבתך, היינו החסד שלך עלי, יתגלה עכשיו'. וכן יהי רצון שירחמנו הקב"ה ויוציאנו מאפילה לאורה, ובמהרה יראנו חסדו וטובו ויגאלנו גאולה שלימה בבניין בית הבחירה, אכ"ר.

ידוע אהבת ה' לישראל, וכל המעשים אשר נעשים לישראל וכל המאורעות אשר לישראל, הכל מאת השי"ת לטובה על ישראל, ואף על פי שבתחלת המעשה לא נראה הטובה, אבל סוף הטובה יהיה, כי הכל לטוב לישראל, אף על פי שתחלת המעשה אינו כל כך.

וזהו בקשתינו 'הראנו ה' חסדך' (תהלים פה ח), 'יודעים אנו שסוף הכל הוא טובה

גור אריה יהודה

☆ כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו ☆ מידת ההשתוות ☆ עמד בכולן - כולן שווין לטובה ☆ ההכנה לגאולה באה על ידי מידת ההשתוות ☆ ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה

שפלות - שהוא שוכב, הוא כארי ולביא. שכן היה במעשה תמר, שהודה ולא בוש², ומזה נבנה המשיח³.

והנה כל האותיות של שם הוי"ה ברוך הוא נמצאים בשמו של יהודה - יחד עם האות ד'. והוא רמז על כך שאפילו כשהוא דל הקב"ה נמצא עמו. והטעם לזה, מפני

כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו
גור אריה יהודה מטרף בני עלית, כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו⁴ (מט ט).
 בשפת אמת (פרשתן שנת תרנ"א, ד"ה בפסוק כרע) הביא בשם זקנו בעל החידושי הרי"ם זיע"א, לפרש מה הדמיון של יהודה לכריעה ולרביצה של האריה. ומפרש זאת בזו הלשון 'כי כוחו של יהודה, אפילו בשעת

ג. כמו שנאמר (לה כו) 'ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני'. עוד מצינו שנאמר באיוב (טו יח) 'אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם', ופירש"י (שם) 'אשר חכמים יגידו ויתוודו פשעם ולא כחדו עוונם מאבותם, זהו אשר ראיתי. והנני אספר לך והיכן ראיתי, יהודה הודה ולא בוש במעשה תמר, ראובן הודה ולא בוש במעשה בלהה'.

יד. כמובא במדרש רבה (פר' וישב פה ז') 'שהיתה מטפחת על כריסה ואומרת מלכים אני מעוברת גואלים אני מעוברת'.

והמתבונן יראה מדבריו חידוש נפלא, דהנה בפשטות הדמיון של יהודה לאריה, בא מצד מידת הגבורה והעזות שלו, וכמובא במדרש רבה (פרשתן צח ז) "גור אריה יהודה", מלמד שנתן לו גבורה של ארי וחוצפה של גוריו'. אמנם מדברי השפת אמת מתבאר, שגבורתו היתה ענוותנותו, שבכל מצב, הן בעת תקפו והן בעת נפילתו, תמיד כרע ונכנע לפני הקב"ה, ובזכות זה היה הקב"ה עמו בכל המצבים. וללמדנו בא, ש'גבורה' אינה ישות ואנוכיות - שהאדם מאמין בעצמו מחמת מעלותיו, אלא ההיפך, מי שמאמין שהכל נהיה בדברו ואינו מחזיק טיבותא לנפשיה, הוא גיבור כארי - 'כרע רבץ כארי', ובזכות זה זוכה שהקב"ה נמצא עמו תמיד.

מידת ההשתוות

והנה מה שיהודה הכניע את עצמו לפני הקב"ה בכל עתותיו, הן בשעת תקפו

ההכנעה - שממעט את עצמו, שאף שאותיות שמו של הקב"ה נמצאות בשמו, מ"מ הוא שפל בעיניו, וכלשון השפת אמת 'כיון שידוע שאפילו אחר כל המעלות והתרוממות, שהכל מהשי"ת והוא שפל בעיניו, לכן שכרו שהגם שהוא נופל ה' עמו'^{טו}.

ולפ"ז מבאר את מה שנאמר (במדבר כד ט) 'כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו' לעומת מה שנאמר (כאן) 'כרע רבץ'. שהכוונה בזה, שמידת יהודה היא הכריעה וההכנעה לפני ה', הן בעת תקפו - 'כרע שכב כארי', ואף בעת שפלותו 'כרע רבץ כאריה', וכלשון השפת אמת 'זוה ב' הבחינות שכתב במדרש 'כרע שכב. כרע רבץ' עיין שם. פירוש, שבעת תקפו הוא כורע ומכניע עצמו. ובעת שפלותו הוא גם כן רובץ כארי' (עיין במדרש רבה בפרשתן צח ז, שמבאר בזה כמה דרכים אחרות)^{טז}.

טו. יסוד הדברים יש ללמוד מדברי הגמ' (סוטה ה.). דהנה נחלקו רב הונא ורב חסדא בפירוש הפסוק (ישעיהו נז טו) 'ואת דכא ושפל רוח', האם הכוונה 'אתי דכא' - 'אני מגביהו עד ששוכן אצלי' (רש"י שם), או 'אני את דכא' - אני מרכין שכינתי אצלו' (רש"י שם). והגמ' מכריעה בזו הלשון 'ומסתברא כמאן דאמר 'אני את דכא', שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה'. והיינו שמי שמכניע את עצמו, זוכה שהקב"ה מרכין את שכינתו אצלו ונמצא עמו.

טז. וזהו עיקר מעלתם של ישראל - מה שהם ממעיטין ומשפילים את עצמם לפני הקב"ה, וכמובא במדרש תנחומא (פר' עקב ס"ד) בזו הלשון "והיה עקב תשמעון" (דברים ז יב). מה כתיב למעלה מן הענין, 'לא מרובכם מכל העמים' וגו' (דברים ז ז), אמר להם הקב"ה לישראל: לא ממה שאתם מרובים מכל האומות, ולא ממה שאתם עושים מצוות יותר מהם, והם מגדלים שמי יותר מכם, שנאמר (מלאכי א יא) 'כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים' וגו' ואתם מחללים אותו באמרכם 'שולחן אדני מגואל הוא, וניבו נבזה אכלו' (מלאכי א יב). כי אתם המעט מכל העמים, כי מאהבת ה' אתכם (דברים ז ח), בזכות שאתם ממעיטים את עצמכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם, וכן הוא אומר אהבתי אתכם אמר ה' (מלאכי א ב), ואת עשו שנאתי

להם 'שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחוה ממני'. ויש לומר, שבזה התגלתה אצל יוסף מידת ההשתוות במלוא תפארתה, שכל השינויים החיצוניים לא שינו אצלו פנימה מאומה, הן באהבתו לאחיו, והן לאחר הנסיון שהתנסה אצל פוטיפר - שאיבד י' שבטים שהיו עתידים לצאת מחלציו מלבד מנשה ואפרים, כמובא בפרקי דר' אליעזר (פרק לח ד"ה ירידה רביעית)^פ, תמיד התהלך יוסף בהרגשה שה' עמו, וכמו שנאמר בשעה שהיה אסור בבית האסורים (לט כא) 'ויהי ה' את יוסף', וממילא הכל היה שווה בעיניו לטובה.

העולה מכלל הדברים, שעל ידי ההכנעה להקב"ה מתוך אמונה שהכל נעשה בהשגחתו ית' ולא במקרה, זוכים להרגיש שהקב"ה נמצא עמנו תמיד, וממילא באים למידת ההשתוות, שהרי כאשר הקב"ה נמצא עמנו, מתקיים בנו מאמר הכתוב (דברים ב ז) 'ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר', ומה יכול להיות יותר טוב מלהיות קרובים לה' הטוב ומטיב^פ.

עמד בכולן - כולן שווין לטובה

והנה הראשונה שהתעטרה במידת ההשתוות, היתה שרה אמנו ע"ה,

והן בשעת נפילתו, מידה זו נקראת 'מידת ההשתוות', וכלשונו של השפת אמת 'הוא באמת מדת ההשתוות, שהוא בחינה גדולה מאוד - להיות שוה בשעת הירידה כבשעת העליה'.

ונראה בכוננת דבריו, שעל ידי ההכנעה וההתמעטות לפני ה' שהיתה אצל יהודה, זכה שהקב"ה היה עמו תמיד, וכשהקב"ה נמצא עם יהודי, ממילא הכל נעשה אצלו שווה, היכן שיהיה ומה שיעשה.

ואף אצל יוסף הצדיק מצינו שהיתה בו מידת ההשתוות, וכמו שכתב השפת אמת (פר' וישב שנת תרסא ד"ה בפסוק ויהי על הפסוקים 'ויהי בבית אדוניו המצרי' (לט ב), 'ויהי שם בבית הסוהר' (שם פסוק כ), 'ויוסף היה במצרים' (שמות א ה), 'שהלשון 'ויהי' מורה על מה שהוא היה תמיד בהווייתו בלא לקבל שינוי מכל אלה המקומות, והיא מידת ההשתוות.

וכבר הבאנו לעיל את דברי האור החיים, על מה שאמר יוסף בשעה שהתודע לאחיו (מה ד) 'אני יוסף אחיכם - אשר מכרתם אתי מצרימה', שהסמיך לומר להם 'אחיכם - אשר מכרתם', כדי לומר

וגו' (מלאכי א ג), ואומר (הושע יד ה) 'ארפא משובתם [אהבם נדבה]', מהו 'אהבם נדבה', נדבה נפשי לאהבתם, אף על פי שאינן הגונים, וכן הוא אומר (דברים ז ח) 'כי מאהבת ה' אתכם' וגו'.

יז. זו לשון הפרקי דר' אליעזר 'והיה ראוי לעמוד מיוסף זרע של שנים עשר שבטים וכו', ונשתיריו שנים מנשה ואפרים' (עיין עוד בסוטה לז).

יח. נראה לכלול זאת בשיר המיוחס להרה"ק מבראדיטשוב זיע"א: 'אז סאיז גוט איז דאך דו, טאמער ס'איז חלילה פארקערט, איז דאך וייטער דו, און אז ס'איז דו איז דאך גוט, און אז ס'איז גוט איז דאך וייטער דו'. שכוונת הדברים אחת היא, שהכל שווה אצל יהודי - כל מה שיעבור עליו, כיון שתמיד זה הקב"ה, ואם זה הקב"ה, אז זה תכלית הטוב.

ע"ה, וזו לשונו 'אך שצריך כל אחד ואחד לבא לידי נסיונות, אף שמקבל אלקות במחשבתו כנ"ל, מכל מקום מנסין את כל אחד בעשר נסיונות, כמ"ש באברהם (אבות פ"ה מ"ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם'.

והנה מדברי השפת אמת עולה, שאברהם אבינו ע"ה השתבח על העמידה - 'מידת ההשתוות' שהיתה בו בכל מה שעבר עליו בעשרה נסיונות, וא"כ כל אחד ואחד מישראל בכל אחד מ' נסיונות שעוברים עליו במהלך חייו, לפי מה ש'עומד' וחי באמונה ושלווה עם הקב"ה אע"פ שבחיצינות הדברים משתנים, הריהו מודיע בזה את חיבתו להקב"ה ותוקף אמונתו באהבת ה' אליו.

וכבר ידועים דברי הרמב"ן (האמונה והבטחון לרמב"ן פרק ו) שכתב 'ואל תחשוב כי מעלתו של אברהם אבינו היתה גדולה כל כך לפני המקום מצד שקיים כל התורה וכו', שהרי אי אפשר שלא היה בישראל מי שקיים כל התורה באחד מכל הדורות, שכבר היו בהן שמתו בעטיו של נחש, אבל חיבתו היתה לפני המקום לפי ש'עמד' בעשרה נסיונות².

כמובא בשפת אמת (פר' חיי שרה שנת תרנ"ו) על מה שפירש"י (כג א) 'שני חיי שרה - כולן שווין לטובה', שהכוונה על מידת ההשתוות. וממשיך וכותב על כך בזו הלשון 'והוא מעלה גדולה להיות אדם עומד בתמימותו בכל מה שעובר עליו, ויש נסיון לעני ויש לעשיר. ושרה בתחלת ימיה עברו עליה כמה זמנים קשים ברעבון ובלקיחתה לפרעה ואבימלך, ובסוף ימיהם היה להם כל טוב ולא נעשה בה שום שינוי בכל השינוים האלה. וזה מאמר המשנה (אבות פ"ה מ"ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולן, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו ע"ה'. פירוש, ברוב אהבתו להקב"ה, כל הרוחות שבעולם אין זזין אותו ממקומו ועמד בתמימותו ולא הרגיש כלל בכל מה שעבר עליו¹, לא כדרך אנושי שיש לו כמה שינוים בכל יום, והם כל שנותיהם לא נעשה בהם שינוי. ועליהם נאמר (משלי לא יב) 'גמלתה טוב כו' כל ימי חייה', כולל כל מיני שינוים ונסיונות בעוני ובעושר'.

והנה מצינו במאור עינים (פר' וארא) שחידש, שכל אחד ואחד מישראל עובר עשרה נסיונות כמו אברהם אבינו

ט. נראה, שרצונו לדייק את דברי התנא 'ועמד בכולן', שמשמעות העמידה, היינו שלא היה אצל אברהם שום שינוי בכל הנסיונות שעברו עליו, אלא תמיד בכל עת ובכל שעה היה כמי שעומד באותו מקום בלא שינוי.

כ. מצינו בחובת הלבבות (שער י - שער אהבת ה' פרק א) תיאור על חסיד שהתייסר ברעב בעירום ובחוסר כל, וקם בלילה ונשבע לאלוקיו, שאף אם יוסיף לייסר אותו וישרוף אותו באש, לא זו בלבד שלא יתרחק ממנו, אלא אדרבה, הוא יאהב אותו יותר ויותר, וזו לשונו 'כמו שנאמר על אחד מן החסידים, שהיה קם בלילה ואמר: אלוקי, הרעבתני ועירום עזבתני ובמחשכי הלילה הושבתני, ובעוזך וגדלך נשבעתי, אם תשרפני באש, לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, דומה למה שאמר (איוב יג טו) 'הן יקטלני לו איחל'. וכשנתבונן בזה נראה, שמלבד אש האהבה

ההכנה לגאולה באה על ידי מידת ההשתוות

ובהמשך הדברים מביא השפת אמת (הנ"ל), שמחמת מה שליוסף הצדיק היתה 'מידת ההשתוות' זכה להכין את גאולת ישראל ממצרים, והוא היה הראשון שנשלח למצרים. וזו לשונו 'ולכן היה הוא המכין לגאולה, שזה עיקר נסיון הגלות - שלא יקבל שינוי על ידי זה. וכן צריך להיות איש ישראל, לידע ולהאמין כי הכל בהשגחת הבורא ולא במקרה, וגם כשירד למצרים ולבית הסוהר ידע שזהו שליחות הבורא ית', ובכל מקום שרצונו ית' לשלוח האדם, צריך לעשות שליחותו ולעשות רצון המלך. ולפי שהיה גלוי לפניו ית"ש שלא יקבל שינוי, נשתלח הוא ראשון למצרים - להיות הכנה לכל בני ישראל^{כא}.

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה

ונראה לפי זה לבאר את מה שנאמר (מו כח) 'ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף, להורת לפניו גשנה, ויבאו ארצה גושן. ופירש"י (שם ד"ה להורות) 'להורות לפניו - כתרגומו, לפנות לו מקום ולהורות האיך יתיישב בה. לפניו - קודם שיגיע לשם'. ולכאורה יש להבין מדוע בחר יעקב אבינו ע"ה ביהודה יותר משאר השבטים. וביותר יקשה לפי המדרש אגדה שהביא רש"י (שם) 'מדרש אגדה, להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה', שלכאורה היה יותר מתאים לשלוח את יששכר שהיה כוחו גדול בתורה, שהוא יהיה מי שילך לתקן את בית התלמוד שיצא משם הוראה^{כב}.

שליטה בלבבו של אותו חסיד, היתה בו מידת ההשתוות בדרגה העליונה ביותר, שמתוקף אמונתו באהבת הבורא שכל הנעשה עמו הוא לטובתו - 'כולן שווין לטובה', אמר בסערת נפשו, שאף אם ישרפיהו באש, אין זה יעשה שינוי אצלו פנימה להרהר אחר אהבתו ית', אלא אדרבה, הוא יוסיף עוד לאהוב ולשמוח עמו ית', אשרי העם שככה לו.

כא. עוד כתב שם, שבזכות מידה זו שהיתה אצל שרה אמנו ויוסף, היו ישראל גדורין מן הערוה כשהיו במצרים, כמובא במדרש (פר' אמור לב ה) 'ר' הונא בשם ר' חייא בר אבא אמר, שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה ונגדרו כל הנשים בזכותה. יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו'.

ונראה לבאר זאת עפ"י דבריו לעיל, שעל ידי מה שיהודה הכניע את עצמו להקב"ה, בזכות זה זכה שהקב"ה יהיה עמו תמיד אף בשעת נפילה. וכן יוסף הצדיק, בזכות מה שמידה זו היתה בו, היה עמו הקב"ה תמיד ומכח זה החזיק בקדושתו - הוא וכלל ישראל עד שיצאו ממצרים.

ונראה להוסיף בזה עוד בעומק הדברים, שכל מה שאדם עובר עבירה, אין זה אלא מפני שנכנסה בו רוח שטות (סוטה ג), אך כשיש בו את מידת ההשתוות ורואה בכל מה שעובר עליו את יד ה' הטובה, ממילא אינו ממחר לאבד את דעתו ואינו מתפתה בנקל להבלי היצר ושקריו.

כב. וכמו ששבח אותו יעקב (מט יד-טו) 'יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתים, וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול'. ופירש"י (שם ד"ה יששכר חמור גרם) 'חמור בעל

יוכלו להחזיק מעמד בקושי שיעבוד גלותם²³.

ואולי מטעם זה זכו יוסף ויהודה שיצא מזרעם 'משיח בן יוסף' ו'משיח בן דוד', משום ששניהם הצטיינו במידת ההשתוות שהיא ההכנה לגאולה, ועמה יגאל המשיח את ישראל בקרוב בימינו, אמן.

אך נראה לבאר זאת עפ"י דברי השפת אמת הנזכרים, שיוסף הכין את כלל ישראל לקראת הגלות על ידי מידת ההשתוות שהיתה בו, שלסיבה זו ראה יעקב לנכון לשלוח את יהודה שהיתה בו מידת ההשתוות כאמור, שהוא ילך ויכין את ארץ גושן להתיישב בה, ואף יתקן בית תלמוד לקראת גלותם של ישראל שם, כיון שרק על ידי מידת ההשתוות הם

עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משאוי כבוד וכו', ויט שכמו לסבול - עול תורה'.

כג. בספר מעשי ה' (לרבינו אליעזר אשכנזי, חלק מעשה מצרים פרק כד, ד"ה מה נשתנה) כתב לבאר מדוע מטבילין בליל הסדר ב' פעמים, וזו לשונו 'ועם היות שרבותינו ז"ל בגמרא (פסחים קיד:) נתנו טעם לטיבול ראשון, יתכן גם לומר שבהיות חיוב בלילה הזה לספר אופן ירידתם במצרים, כמו שנאמר (בהמשך ההגדה) 'וירד מצרימה אנוס על פי הדבור', נצטוינו לעשות שני טיבולים, אחד קודם הסעודה, נגד מה שהיה קודם ירידתם, והיא היתה סיבה לירידתם, דהיינו טיבול הכתונת בדם, ואחר כן טיבול השני, זכר לאומרו (שמות יב כב) 'וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף'.

אכן, לדברי השפת אמת הנזכרים, נראה לבאר זאת באופן דומה. דהנה הפעם הראשונה שמידת ההשתוות נתגלתה אצל יוסף, היה בשעת המכירה שלא כהתה עין אהבתו אל אחיו, ועם מידה זו המשיך בגלותו במצרים בכל הרפתקי דעזו עליה, ואת מידה זו הנחיל לכל יוצאי ירך יעקב לקראת גלותם בארץ לא להם. ובזכות מידה זו נשמרו ונגדרו מהעריות כמבואר לעיל, ואף החזיקו מעמד לאורך כל יסורי הגלות עד שנגאלו. וזכר לזה מטבילין ב' פעמים, אחת כנגד טבילת כותנתו של יוסף בדם בשעת מכירתו, ואחת כנגד טבילת האזוב בדם - לקראת גאולתם. להורות לנו על מידת ההשתוות, שעמה עבר יוסף וכלל ישראל את כל נסיונותיהם במצרים, ובזכות מידה זו, זכו לטבילת האזוב בדם שהניחו על המשקופים שפסח עליהם הקב"ה בעת נגפו כל בכור בארץ מצרים.

'בן פורת עלי עין' – מצות כיבוד אב ואם מכוונת לעיניים

☆ בן פורת עלי עין ☆ יוסף תיקן את כ"ב השנים שלא כיבד יעקב את יצחק אבינו ע"ה
☆ עין תלעג לאב ותבזז ליקהת אם ☆ אשא עיני אל ההורים ☆ ג' שותפין הן באדם
☆ עדיין לא הגעת לחצי כיבוד ☆ והוא אדמוני עם יפה עינים ☆ לא גבה לבי ולא רמו
עיני ☆ על ידי כיבוד אב ואם זוכים לאורה ☆ על ידי קיום מצות כיבוד אב ואם כראוי
תבוא הגאולה

בן פורת עלי עין

'בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין' (מט כב).
מובא בספר נחלת צבי (סוף פרשתו) בזו
הלשון 'בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין'.
ופירש"י 'בן פורת – בן חן. עלי עין – חנו
נטוי על עין הרואה אותו'. ולפי פירוש רש"י
יש לדון שהוה ליה למימר עלי עינים, כי
לכל אדם יש לו ב' עינים.

ונראה לי לפרש פשוט, חנו נטוי על עינו
של יוסף, על פי מה שכתוב
בזוה"ק דרמ"ח מצוות עשה מכוונות נגד
רמ"ח אבריו של אדם, ועל ידי שמקיים
הרמ"ח מצוות עשה – מתקן הרמ"ח אברים
שלו. ומצוות כבוד אב ואם מכוונת נגד שתי
העיניים, היינו שאם מקיים מצות כבוד אב
ואם, אזי מתקן בזה את שתי עיניו²².

ועפ"ז יש לומר, דיעקב אבינו ע"ה ברך את
כל אחד מבניו, איש כברכתו ברך

אותו, היינו לכל אחד אחד לפי מעשיו. ויען
שיוסף קיים כבוד אב יותר מכל שאר בניו,
שהיה זן ומפרנס אותו ואת כל בני ביתו –
שבעים נפש, אשר במצוה זאת תיקן את
עינו שתהיה מלאה חן. ולזה כיוון יעקב
אבינו ע"ה, שאמר 'בן פורת' – היינו בן חן.
'עלי עין' – יען שתיקן את עינו במצות
כיבוד אב ולא כבוד אם, יען שאמו כבר
מתה, ואם כן לא תיקן רק אחת מעיניו,
ולכן אמר 'עלי עין' – אחת, כיון שלא תיקן
רק את עינו האחת'.

יוסף תיקן את כ"ב השנים שלא כיבד יעקב את יצחק אבינו ע"ה

והנה לאחר שהראו ליעקב את כותנתו של
יוסף, נאמר (לו לד) 'ויקרע יעקב
שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו
ימים רבים'. ופירש"י (ד"ה ימים רבים) 'ימים
רבים – עשרים ושתים שנה – משפירש

כד. כן מצינו שכתב הגבעת פנחס (להרה"ק ר' פנחס מבליץ זיע"א, פר' וישלח) בשם אביו, וזו לשונו
'ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך'. ושמעתי מאבא מארי הגה"ק מוה"ר עמרם ישי
ז"ל שהיה אבדק"ק סערענטס יצ"ו, שפירש עפמ"ש בזוה"ק דהרמ"ח מצוות עשין מכוונים נגד
רמ"ח איברים שבאדם, דהיינו שעל ידי הרמ"ח מצות עשה שהאדם מקיים מתקן הרמ"ח
איברים שלו, ומצות כיבוד אב ואם מכוון נגד העיניים, דהיינו שאם מקיים מצות כיבוד אב

ונראה להוסיף על דבריו, שיוסף עצמו כיבד את יעקב אביו אעפ"י שלא היה עמו. מפני שבשעה שהיה במצרים, היה ביכולתו לשלוח אגרת או שליח לאביו - לספר לו שהוא חי בארץ מצרים, ובפרט באותם שנים שְׁמֶלֶךְ במצרים, היה יכול בנקל להודיע אותו שהוא חי. ועם כל זאת נמנע כ"ב שנים שלא לספר לאביו על דבר הימצאותו במצרים - כדי שלא לצער אותו ממעשה אחיו. עיין ברמב"ן (מב ט ד"ה וכן אני אומר), ובאור החיים (מה כו) שהאריכו בזה וביארו לפי דרכם.

ונראה לומר עוד בדרך אפשר, שמה שיוסף הצדיק לא הספיק לכבד את אמו מחמת שנפטרה על אם הדרך, המשיך רב יוסף - אשר שמו כשמו, וכיבד את אמו באופן מיוחד ביותר, כמובא בגמ' (קידושין לא): 'רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה, אמר: איקום מקמי שכינה דאתיא'.

עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם

וראה בחרדים (מצוות עשה פרק א אות לה) שהביא מעשה נורא על מי שזלזל בכבוד אמו, ולבסוף התקיים בו מאמר הפסוק (משלי ל יז) 'עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם, יקרוה עורבי נחל'. וזו לשונו 'ומעשה היה בימינו באיש שהיה זן את אמו, רק שהיתה קלה ובזויה בעיניו - לפי

ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר (פסוק ב) 'יוסף בן שבע עשרה שנה' וגו'. ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי עשרים ושתיים שנה, כנגד עשרים ושתיים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתי שנים בדרך בשובו מבית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל. וזהו שאמר ללבן לעיל (לא מא) 'זה לי עשרים שנה בביתך', לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדך'.

ובגבעת פנחס (פר' וישלח, הערה אות ט), נתן רמז למה שיוסף תיקן באותו כ"ב שנים שלא היה עם אביו, את מה שיעקב אביו לא כיבד את יצחק אביו במשך כ"ב שנים שלא היה עמו. וזו לשונו 'ועפ"ז ביארתי לי, שזה שאמר ה' ליעקב 'יוסף ישית ידו על עיניך' (מו ד), דהיינו יוסף יתקן את 'עיניך' ולא יחסר לך החן אשר ביקשת. והוא על דרך שפירש"י בפר' וישב (לו לד), שכ"ב שנה פירש יוסף מאביו - כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם, וא"כ התיקון בא לו על ידי יוסף. וזה שאמר נמי יעקב לפני מותו (מט כב) 'בן פורת יוסף', ופירש"י (שם) 'בן - חן', כי הוא החזיר לו את חינו, הוא התיקון עלי עין שלו אשר חסר לו^כ.

ואם, אז ב' עיניו מתוקנים על ידי זה. ומעתה אמר יעקב [לעשן] (לב ו), 'ואשלחה להגיד [לאדוני] למצוא', דהיינו להוציא חן - הוא מצות כיבוד אב ואם שיש בעיניך, שאתה קיימת ואני לא קיימתי, עד כאן תוכן דבריו, ודברי פי חכם חן'.

כה. ומוסיף לבאר לפ"ז 'ובזה מובן נמי לדעתי מה שאמרו (קידושין לא). שאמר רבי יהושע, מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה. רוצה לומר, רבי יהושע הבין והכיר מבין עיניו שבן אלמנה הוא, כי לא היה מתוקן מחמת חסרון כיבוד אביו'.

בזה רמז על כך שהעיניים צריכות להיות נשואות אליהם, על דרך המובא במדרש רבה (פר' ויצא סח ב) 'רבי שמואל בר נחמן פתח, (תהלים קכא א) 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים', אשא עיני אל ההורים – למלפני ולמעבדני'¹⁰. להתבונן בהליכותיהם ובמנהגי אבותיהם ואבות אבותיהם, ועל ידי כך להמשיך את שרשרת הדורות – שושילתא דדהבא. ועל כך אמר שלמה המלך ע"ה (משלי א ח) 'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך'. ואילו הרשעים שאינם הולכים בדרכי אבות ואינם נושאים את עיניהם לראות מהי הדרך הסלולה לנו מדור דור, עליהם נאמר (משלי ל יז) 'עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אָם, יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר'.

ג' שותפין הן באדם

עוד בכלל 'אשא עיני אל ההורים', נכלל המבט וההסתכלות עליהם בכבוד והערכה, שהרי הם השותפים של הקב"ה ביצירת האדם, כמובא בגמ' (קידושין ל): 'תנו רבנן, שלשה שותפין הן באדם: הקב"ה ואביו ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני'¹¹.

שנשאת לאיש אחר אחרי מות אביו, והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים, וחפשו היהודים לקברו ומצאוהו על שפת הים ועין אחת מנוקרת - שנקרוה העורבים'.

ובודאי שאין לנו חקר והבנה בשכר הצדיקים ובעונשי הרשעים, אמנם עונש זה שבא העורב וניקר לו עין אחת, הוא עונש משונה שמביא להתבונן מה גרם לו להיענש בעונש כזה.

ולפי האמור, שמצוות כיבוד הורים מכוונת לעיניים, יובן שפיר. שהרי התיקון והחיות של רמ"ח אברים בא מקיום רמ"ח מצוות עשה שמכוונות כנגדם, ומכיון שאותו אדם בז לאמו שמצוות כיבודה מכוון אל אחת מעיניו, לכן הוא נענש ובא עורב וניקר את עינו. והוא מעין מה שמצינו בגמ' (סוטה ט): 'תנו רבנן, שמשון בעיניו מרד, שנאמר (שופטים יד ג) 'ויאמר שמשון אל אביו, אותה קח לי כי היא ישרה בעיני', לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר (שם טז כא) 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו'.

אשא עיני אל ההורים

ונראה לומר, שבכלל מה שמצוות כיבוד אב ואם הם כנגד ב' עיניים, יש

כז. המורים והמלמדים נקראים 'מִלְפָּנָי' (בלשון ארמי – מילף פירושו לימוד), והיוצרים ומולידים ומגדלים נקראים 'וּלְמַעְבְּדָנִי'.

כח. ראה מה שכתב המהרש"א (חידושי אגדות שם) 'וקאמר דמעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם, דהיינו שם י-ה המחבר ומשתף שם איש ואשה, כדאמרינן בסוטה (יז). 'וכאילו כבדני הבן' כך צריך לומר. וברוב נוסחות גרסינן 'וכבדוני' - בוי"ו, וקאי גם לאב ואם שזכו לצאת מהם ולגדל בן כשר כזה. ובהיפך קאמר לקמן, בזמן שאדם מצער אביו ואמו, אמר הקב"ה: יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם כו', היינו דהשם י-ה מסתלק מביניהם ולא רצה בשיתופם ונשאר 'אש' ו'אש' לפי שלא זכו לגדל בן כשר ודו"ק'.

ולהלן (פסוק יב) נאמר 'וישלח ויביאהו, והוא אדמוני עם יפה עינים, וטוב ראי. ויאמר ה', קום משחוו, כי זה הוא'. הרי שדוד המלך היה כל כך שפל ונחות בעיני אביו ואחיו, עד כדי כך שאביו ישי לא החשיב אותו בין בניו ולא העביר אותו לפני שמואל כאחד מבניו ודוד המלך שתק ולא הכלים פניו.

אמנם, מן השמים דוד המלך היה מיועד לגדולה ולמלוכה, ועליו אמר ישי את הפסוק (תהלים קיח כב) 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה', כמובא בגמ' (פסחים קט.) 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה' - אמר ישי'. ודוד בעצמו אמר 'אודך כי עניתני'.

לא גבה לבי ולא רמו עיני

והנה לפי האמור לעיל מהשם משמואל (פ' שלח ר"ח תמוז תרע"ד) ש'הכל תלוי בראיה'. יתכן לומר, שדוד תיקן את עינו על ידי קיום מצות כיבוד אב - שלא הכלימו והעז פניו כנגדו כשהתבזה. ובזכות זה זכה ל'עין טובה' - 'אגיטע בליק' על כל טובביו, וכפי שנאמר (שמואל א' טז יב) 'עם יפה עינים וטוב ראי'.

ואף כשעלה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, לא התגאה ולא התנשא, כפי שאמר (תהלים קלא א) 'ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני'. ופירשו במדרש רבה (פ' במדבר ד כ) את דבריו, וזו לשונו 'ה' לא גבה לבי' - בשעה שמשחני שמואל למלך. 'ולא רמו עיני' - בשעה שהרגתי את גלית'. והיינו מפני שהוא תיקן את עיניו בכיבוד אביו וגרם לעצמו טובה מרובה, כלשון השם משמואל (שם) 'בראייה טובה נכנסות ללב בחינות טובות ומעוררות אותו - עד

עדיין לא הגעת לחצי כיבוד

עד היכן הדברים מגיעים, יש ללמוד מהמעשה המובא בגמ' (קידושין לא:): שלרבי טרפון היתה אמה זקנה, ובכל פעם שביקשה לעלות על מייטתה, רבי טרפון התכופף והיא היתה עולה על גביו, וכן כשרצתה לרדת ממיטתה, רבי טרפון היה מתכופף והיא היתה יורדת על גביו. והלך רבי טרפון והשתבח בפני החכמים בבית המדרש - עד כמה הוא מכבד את אמו. אך החכמים אמרו לו: 'עדיין לא הגעת לחצי כיבוד, כלום זרקה אמך ארנקי בפניך לים ולא הכלמת' (עיין שם בתוס' ד"ה ר' טרפון).

והוא אדמוני עם יפה עינים

והנה מצינו אצל דוד המלך שאביו ישי וכל אחיו זלזלו בו (עיין שם במראית העין להחיד"א, שביאר את טעם הדבר) בבחינת 'זרקה אמך ארנקי בפניך לים ולא הכלמת', ודוד שתק על כך ולא אמר מאומה, וכיבד את אביו בכל הכבוד הראוי לו.

וכפי המסופר בנביא (שמואל א' טז), שלאחר ששאל המלך חס על אגג ולא הרגו, לא ידע שמואל הנביא את מי להמליך תחתיו, והקב"ה ציווה עליו ללכת אל בית ישי לאמר להם שהוא רוצה לזבוח עמהם זבח, ושם יודיעו הקב"ה במי חפץ להמליכו. וכשבאו בני ישי, לא מצא שמואל ביניהם את מי להמליך, וכפי שנאמר (שמואל א' טז יא) 'ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל, ויאמר שמואל אל ישי, לא בחר ה' באלה'. אך שמואל הנביא לא הרפה מהם, 'ויאמר שמואל אל ישי, התמו הנערים'. ויאמר, עוד שָׁאֵר הקטן, והנה רועה בצאן. ויאמר שמואל אל ישי, שלחה וקחנו כי לא נסב (לא נשב לאכול - רש"י) עד בואו פה'.

במצוה זו לכבד אותה כהוגן. ולא לחנם אמר ר' יוחנן בקידושין לא ע"א 'אשרי מי שלא חמאן' וכו'. רש"י 'שאי אפשר לקיים כבודם בכל הצורך'.

ונראה לי הטעם, דמצות כיבוד אב ואם קשה וכבד לאדם כל כך לקיימה כהוגן – אף שהיא מצוה שכליית. משום דאמרו חז"ל בבבא בתרא קכג ע"ב 'אין עשו נופל אלא ביד זרעה של רחל'. וראיתי טעם הדבר, דהנה עשוי יש לו זכות כיבוד אב ואם כמבואר במדרש בכמה מקומות, עיין רבה פר' תשא (מד ד) "בן יכבד אב" (מלאכי א ו) – זה עשיו'. ועיין במדרש תנחומא סוף פר' קדושים ובמדרש רבה דברים פרק א (סוף אות טו) בפסוק (דברים ב ג) 'רב לכם טוב את ההר הזה', דלכן לא היו יכולין להזדווג לעשיו, לפי שכיבד אבותיו שקבורין בהר הזה.

ובמסכת מגילה דף ו (עמוד א) ובמדרש רבה תולדות פרשה סז (סימן ה) על הפסוק ישעיהו כו (פסוק י) 'יוחן רשע בל למד צדק, בארץ נכוחות יעול ובל יראה גאות ה', ומפרש המדרש, יצחק אמר 'יוחן עשיו'. אמר לו הקב"ה: 'רשע הוא'. אמר יצחק: 'בל למד צדק' – בתמיה, ה"י לא כיבד את הוריו. אמר לו הקב"ה: 'בארץ נכוחות יעול', עתיד הוא לפשוט ידו בבית המקדש. אמר לו: אם כן השפיע לו שלוה בעולם הזה ובל יראה גאות ה' לעתיד לבוא, עיין שם. ובספר חסידים סי' שמא, כתב דעשיו קיים כיבוד אב ואם במסירות נפש, יעויין שם.

מבואר, דלעשיו עומד לו זכות כיבוד אב ואם, על כן שאר השבטים שצערו את יעקב במכירת יוסף – אינו נופל

שנשלם בכל ההרגשות' – שלא גבה ליבו ולא רמו עיניו.

על ידי כיבוד אב ואם זוכים לאורה

והנה מצינו שנאמר (משלי ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור'. ובפשטות כוונת הפסוק מתפרשת על התורה, וכפי שפירש"י (שם ד"ה כי נר) "כי נר מצוה ותורה אור, כמו שהאור מאיר לעולם תמיד, כך התורה עומדת זכותה לעולם אל האדם, וזכות מצוה לפי שעה – כאור הנר'.

אמנם בפירוש השני, מבאר רש"י את כוונת הפסוק על מצות כיבוד ואם. וזו לשונו 'דבר אחר, 'כי נר מצוה' וגו' מצות האב הוא נר, כל מי שמקיים מצות אביו כאלו נוטל נר בידו להדליק במקום חושך, ואם אָבָד שום דבר, שם הוא מוצאו – לאורו. וכן מי שהוא מקיים הוראת אמו, אורה היא לו. וכן הוא אומר (משלי א ח) 'אל תטוש תורת אמך'.

וממשיך רש"י ומביא ראיה שפירוש זה הוא פשוט כוונת הכתוב, וזו לשונו 'וכן הוא ודאי שמקרא זה מדבר במצות אביו ואמו, דכתיב (לקמן משלי כ כ) 'מקלל אביו ואמו ידעך נרו בְּאֶשׁוֹן חוֹשֶׁךְ', ואם נר של אדם ידעך (כוהה) כשאינן מקיים מצות, נמצא כשמקיים מצות – מאיר נרו (ר' יוסף קרא)'.
 ר' יוסף קרא

על ידי קיום מצות כיבוד אב ואם כראוי תבוא הגאולה

וגדולה ועצומה מעלת מצוה זו, שבזכות קיומה מתקרבת הגאולה, כמובא בהערות והוספות על ספר רחמי אב (מהגה"צ משאמלוי הי"ד, אות א, עמ' ז) בזו הלשון 'מעט המה היוצאים ידי חובה

ואף שאנו רואין שיש קלי דעת בישראל שמקיימין כיבוד אב ואם – כל מיני כבוד עד להפליא. היינו טעמא שהבעל דבר מניח אותם ואינו מתאמץ להכביד עליהם המצוה המצוה, כי מצות שלהם אין להם חשיבות, שאינם מטוהרים ונופלין ביד הסטרא אחרא כידוע מספרים הק', אבל הבעל דבר מתגבר רק בתלמידי חכמים ויראי ה', לאשר מצוותיהם חשובות ויקרות'.

ובכן יהי רצון שבמהרה יתקיים בנו מאמר הכתוב (ישעיהו נב ח) 'קול צופיך נשאו קול, יחדו ירננו, כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון'.

בידם, רק ביד זרעו של רחל, שיוסף ובנימין קיימו כיבוד אב עכ"ד וכו' כ"ח.

אבל גם טעם הנ"ל טוב ונכון הוא לכל. אם אנחנו בני ישראל היינו מקיימין המצווה – כיבוד אב ואם במסירת נפש – בשלימות, אז כבר היה עשיו נופל לפנינו וכבר היתה הגאולה. אבל הבעל דבר הוא השטן היצר הרע, מתאמץ להכשיל את ישראל ולהכביד עליהם – שלא יקיימו מצות כיבוד אב ואם כהוגן, לפי שבנפילות עשיו יהיה הגאולה, ואז הוא קצו של השטן כמו שכתבו התוס' בראש השנה טז ע"ב בד"ה כדי – בשם הירושלמי כ"ט, לכן קשה לקיימה כהוגן.

כח. פוק חזי מאי דאיתא בבני יששכר (מאמרי חודש כסלו – טבת מאמר ב – אור תורה ד"ה כתב אות ב) בזו הלשון 'והוא דבר נחמד כאשר כבר השמעתין, שאלו הג' חדשים תשרי מרחשון כסלו המה מסוגלים לחנוכת הבית, כי הן המה החדשים המתייחסים לבניה של רחל (עקרת הבית) (במדבר רבה יד ז) אפרים מנשה בנימין, והנה כסלו לבנימין'. והנה לפי דברי הגה"ק משאמלוי, יובן מדוע חנוכת בתי המקדש נעשית דוקא בחדשים שמתייחסים לבניה של רחל. משום שרק זרעו של יוסף ובנימין לא היו שותפים במכירת יוסף וכבדו את יעקב כראוי, ומשום כך בחודשים שמתייחסים אליהם, הם החודשים הראויים להפיל את עשיו שכיבד את יצחק אבינו ע"ה.

כט. וכן איתא בתלמוד בבלי (סוכה נב) 'כדררש רבי יהודה, לעתיד לבא, מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים' וכו'.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

דיני עשיית אהל
ומחיצה המתרת בשבת

דיני עשיית אהל ומחיצה המתרת בשבת (א)

[שו"ע סי' שט"ו]

מחיצה המתרת

א. אסור להעמיד בשבת מחיצה ואפילו מחיצת עראי באופן שהמחיצה נעשית להכשיר ולהתיר איזה תשמיש באותו מקום, וכגון שנפלה דופן בסוכתו והרי היא פסולה ומעמיד בה דופן מחדש כדי לתקנה ולהכשירה, או שמעמיד דופן ברה"ר או בכרמלית כדי להופכו לרה"י ולהתירו בטלטול. אבל מותר להעמיד מחיצת עראי כאשר אין המחיצה נעשית להתיר איזה דבר, ואפילו כאשר נעשית לשמש כמחיצה גמורה וכגון שמעמידה להגן מפני החמה והגשמים.

מחיצה הנעשית להפריד בין אנשים לנשים

ב. מחיצה הנעשית להפריד בין אנשים לנשים אינה חשובה כמחיצה המתרת, ואפילו אם מעמידה בבית הכנסת באופן שמכשיר את המקום לתפילה, או שמעמידה בסעודת שבע ברכות ומתיר על ידי כן לומר שהשמחה במעונו ושבע ברכות וכל כה"ג, טעם הדבר לפי שאין במעשהו שם עשיית 'מחיצה' רק מעשה 'הפרדה' בין גברים לנשים.

העמדת מחיצה שלא יכבו הנרות

ג. מותר להעמיד מחיצה כדי להגן על הנרות הדולקות בבית שלא יכבו, ואע"פ שבלא העמדת המחיצה היה אסור לפתוח את דלת הבית מחשש שיכבו הנרות והעמדת המחיצה מתירה את פתיחת הדלת, וטעם הדבר לפי שאין המחיצה גורמת היתר מדין 'מחיצה' וכנ"ל רק מונעת כיבוי.

העמדת מחיצה בפני ספרי קודש

ד. אסור לעשות צרכיו או תשמיש בזוי במקום שיש בו ספרי קודש או בפני המזוזה, ויש בזה ב' אופני היתר, א' כשמעמיד מחיצה בינו לבין הספרים וחולק

את המקום לב' רשויות, ב' כשמכסה את הספרים והמזוזה בב' כיסויים^א, ולענין שבת מותר לכסות את הספרים בב' כיסויים ואולם אסור להעמיד מחיצה בינו לבין הספרים מדין מחיצה המתרת. ובאופן שיש שם כיסוי אחד ומעמיד שם מחיצה נוספת להתיר נחלקו הפוסקים, דיש אוסרים ומשום שנחשב כעת כמעמיד מחיצה המתרת, ויש מתירים באופן שאפשר להחשיב את המחיצה ככיסוי ומשום דאמרינן דל מהכא שם מחיצה ומהני מדין כיסוי, והכרעת המ"ב שאין להתיר בזה אלא בשעת הדחק.

העמדת מחיצה בפני ס"ת ובפני המתפלל

ה. אסור להעמיד מחיצה בבית הכנסת בשמחת תורה כדי להתיר לשבת שם בפני הס"ת ומשום שנחשב בזה כהעמדת מחיצה המתרת, אבל מותר להעמיד מחיצה כדי שיוכלו לעבור בפני המתפלל והטעם לפי שאין אנו צריכים בזה לדיני 'מחיצה' רק להפרדה בינו לבין המתפלל כדי שלא יפריע כוונתו^ב.

האיסור הוא אפילו על אדם אחר שאינו נצרך להיתר

ו. באופן שאסור להעמיד מחיצה המתרת הרי האיסור בזה הוא אף על אדם אחר שאינו נצרך להתירה, וכגון שאסור לישראל להעמיד מחיצה במקום שיש שם מת בכדי שיוכל הכהן לילך שם, ואע"פ שאין לישראל צורך במחיצה זו. [מ"ב שס"ב סקי"ח]

צריך שיהיה בה דיני מחיצה

ז. אין העמדת מחיצה אסורה אלא באופן שיש בה כל דיני מחיצה, והיינו שתהא גבוהה עשרה טפחים, ורחבה ד' טפחים, ושלא יהא בינה לבין הקרקע יותר מג'

א. ואולם כאשר הכיסויים עומדים שם באופן קבוע לשמש ככיסויים אינו מועיל, וכגון במזוזה שקלף המזוזה מכוסה בניילון ויש מעליו עוד בית למזוזה דאינו נחשב לב' כיסויים רק לכיסוי אחד, ובכה"ג שנמצא בחדר שהמזוזה נמצאת מעבר לדלת בתוך החדר ישים נייר כסף על גבי המזוזה.

ב. ויל"ע בזה להטעם הנוסף שכתב המ"ב בסי' ק"ב בשם החי"א דהוא כדי שלא להפסיק בין המתפלל לשכינה מ"מ נראה שאין אנו צריכים בזה לדין מחיצה רק סגי בהפסק והפרדה כדי שיהא נחשב שבכיול המתפלל והשכינה במקום אחד והוא עובר במקום אחר, וצע"ב.

טפחים, ואולם דופן שלישית בסוכה כיון שמתרת את הסוכה אפילו ברחבה טפח שוב אסור להעמידה אף באופן זה.

תוספת במחיצה המתרת

ח. אע"פ שאסרו להעמיד מחיצה המתרת בשבת מכל מקום התיירו בזה תוספת, והיינו שאם צריך להעמיד מחיצה המתרת בשבת די לו שיעמיד באותו מקום מבעוד יום מחיצה ברוחב טפח, ושוב היא מותר לו להוסיף עליה בשבת עד עשרה טפחים, דאינו אלא מוסיף על המחיצה בשבת.

דלת המשמשת למחיצת הסוכה

מ. מותר לסגור ולפתוח בשבת ויו"ט דלת המשמשת למחיצה שלישית של הסוכה, ואע"פ שבפתיחתו וסגירתו הרי הוא מכשיר ופוסל את הסוכה לסירוגין, וטעם הדבר דמאתר שהדלת קבועה בצידה האחד בצירים הרי אין פתיחתה וסגירתה בשבת נחשבת כמעשה בנין וסתירה רק כמעשה השתמשות בעלמא.

הזזת מחיצה המתרת ממוקום למוקום

י. היתה לו מחיצה קיימת המתרת שהעמידה כבר מערב שבת, אסור לו להזיזה בשבת למוקום אחר שתגרום שם היתר, והטעם לפי שהעמדתה במקום החדש נחשבת כקביעה והעמדה מחדש ושוב נחשב שעושה כאן מחיצה המתרת מתחילה. ועיי' במשב"ז סוסק"ב שמצדד להתיר הזזת מחיצה כשאין עשייתה ניכרת, וכגון שמזיז ארון ממוקום למוקום בתוך ביתו כדי להעמידה בפני צואה וכדו', וצ"ע.

כשאין כוונתו להתיר

יא. יל"ע אם מותר להעמיד מחיצה המתרת בשבת באופן שאין כוונתו להתיר, ולכאוי' מדברי הפמ"ג המובא בהלכה הקודמת משמע דשרי שהרי התיר אף במכוין לכך כשאין עשייתו ניכרת וכ"ש בזה, וצע"ב.

סתירת מחיצה המתרת

יב. כשם שאסור להעמיד מחיצה המתרת בשבת כך יש איסור סתירה במחיצה המתרת, ואולם באופן שכבר אין המחיצה משמשת להתיר וכגון שהעמידו

מחיצה להתיר בפני צואה וסילקו הצואה משם, או כגון שהעמידו שם מחיזה אחרת וכבר מחיזה זו נצרכת להתיר, שוב מותר לסותרה שהרי אינה אלא מחיצת עראי שאינה מתרת^ג.

